

במדבר פרק כב

(ב) וַיִּרְא בָּלַק בֶּן צְפוּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: (ג) וַיִּגְדַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאָדָּם כִּי רַב הוּא וַיִּקְחַת מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זַקְנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כְּלַחֵד הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבָלַק בֶּן צְפוּר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: (ה) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל בָּלָעַם בֶּן בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל הַנֶּהָר אֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹ לְקִרְאָה לֵאמֹר הִנֵּה עִם יָצָא מִמִּצְרַיִם הַגֹּיִם כְּסָה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֶּלֶךְ: (ו) וְעַתָּה לְכֵה נָא אֶרֶץ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹכֵל נֶכֶד בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר תַּבְרִיךְ מִבְּרִיךְ וְאֲשֶׁר תֹּארוּר יוֹאָר: (ז) וַיֵּלְכוּ זַקְנֵי מוֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן וַיִּקְסְמוּם בְּיָדָם וַיָּבִיאוּ אֶל בָּלָעַם וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָּלַק: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלְיִלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבַר כְּאֲשֶׁר יִדְבֵר יִקְוֶה אֵלַי וַיִּשְׁבוּ שְׂרֵי מוֹאָב עִם בָּלָעַם: (ט) וַיָּבִיאוּ אֱלֹהִים אֶל בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: (י) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל הָאֱלֹהִים בָּלַק בֶּן צְפוּר מֶלֶךְ מוֹאָב שֶׁלַח אֵלַי: (יא) הִנֵּה הָעָם הֵיכָּה מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּס אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ עֲתָה לְכֵה קִבְּהָ לִי אֶתוֹ אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשֵׁתִיו: (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בָּלָעַם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֹארוּ אֶת הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

רש"י

(ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי - אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה. לפיכך ויגר מואב: (ג) ויגר - לשון מורא, כמו (איוב יט, כט) גורו לכם: ויקח מואב - קצו בחייהם: (ד) אל זקני מדין - והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדין בשדה מואב, שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגים של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו: כלחוד השור - כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה: בעת ההוא - לא היה ראוי למלכות. מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה: (ה) פתורה - כשולחני הזה שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום: ארץ בני עמו - של בלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. ואם תאמר מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פראו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות: לקרא לו - הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה: עם יצא ממצרים - ואם תאמר מה מוזיקך: הנה כסה את עין הארץ - סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב ממלי - חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח, י) כי אמילם: (ו) נכה בו - אני ועמי נכה בהם. דבר אחר לשון משנה היא (ב"מ קה ב) מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם מעט: כי ידעתי וגו' - ע"י מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב: (ז) וקסמים בידם - כל מיני קסמים, שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה, אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם, אבל זקני מדין הלכו להם: (ח) לינו פה הלילה - אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם, וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא, כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא: כאשר ידבר ה' אלי - אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים מכם: וישבו - לשון עכבה: (ט) מי האנשים האלה עמך - להטעותו בא. אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין: (י) בלק בן צפור וגו' - אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים: (יא) קבה לי - זו קשה מארה לי, שהוא נוקב ומפרש: וגרשתיו - מן העולם. ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק: (יב) לא תלך עמהם - אמר לו אם כן אקללם במקומי. אמר לו לא תאור את העם. אמר לו אם כן אברכם. אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקציד:

במדבר פרק כב

(כ) וַיבֹּא אֱלֹהִים אֶל בְּלַעַם לֵימֹר לֹא אֶמְרָ לְךָ לֵאמֹר לְךָ בְּאוֹ הָאֲנָשִׁים קוּם לֵךְ אִתָּם וְאָנֹכִי אֶתְּחַבֵּר אִתְּךָ וְיָחֲבֹשׁ אֶת אֶתְנֹךָ עִם שְׂרֵי מוֹאָב: (כא) וַיִּקָּם בְּלַעַם וַיַּחֲרֹב אֶף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב מִלֶּאֱדָם יִקְנֹךָ בְּדֶרֶךְ לְשָׁטוֹן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל אֶתְנֹךָ וְשָׁנִי נִעְרִי עִמוֹ: (כב) וַתִּרְאֵהוּ אֱלֹהִים וַתִּטַּח אֶת מִלְּאֲךָ יִקְנֹךָ נֶצֶב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתִּטַּח אֶתְנֹךָ מִן הַדֶּרֶךְ וַתִּלְךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּבֶן בְּלַעַם אֶת הָאֶתְנֹךָ לְהִטָּתֵּהּ הַדֶּרֶךְ: (כג) וַיַּעֲמֵד מִלֶּאֱדָם יִקְנֹךָ בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גְּדֵר מִזֶּה וְגְדֵר מִזֶּה: (כד) וַתִּרְאֵהוּ אֱלֹהִים וַתִּטַּח אֶת מִלְּאֲךָ יִקְנֹךָ וַתִּלְחָץ אֶל הַקִּיר וַתִּלְחָץ אֶת רֶגְלֵי בְּלַעַם אֶל הַקִּיר וַיִּסֹּף לְהַכְתִּימָהּ: (כה) וַיִּוֹסֵף מִלֶּאֱדָם יִקְנֹךָ עֵבֹר וַיַּעֲמֵד בְּמִקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לְנִטוֹת מִיַּם וַיִּשְׁמְאוּ: (כו) וַתִּרְאֵהוּ אֱלֹהִים אֶת מִלְּאֲךָ יִקְנֹךָ וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בְּלַעַם וַיַּחֲרֹב אֶף בְּלַעַם וַיִּבֶן אֶת הָאֶתְנֹךָ בְּמִקְלָהּ: (כז) וַיִּפְתַּח יִקְנֹךָ אֶת פִּי הָאֶתְנֹךָ וַתִּאֲמַר לְבַלַּעַם מַה עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתִנִּי זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלַי: (כח) וַיִּאֲמַר בְּלַעַם לְאֶתְנֹךָ כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לֹא יֵשׁ חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עָתֵהּ הִרְגָתִינִי: (כט) וַתִּאֲמַר הָאֶתְנֹךָ אֶל בְּלַעַם הֲלוֹא אָנֹכִי אֶתְנֶנְךָ אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכֵּן הֲסִכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כִּי הִיא אֶתְנֹךָ לֹא: (ל) וַיִּגַּל יִקְנֹךָ אֶת עֵינָיו בְּלַעַם וַיִּרְאֵהוּ אֶת מִלְּאֲךָ יִקְנֹךָ נֶצֶב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֶפְסָיו: (לב) וַיִּאֲמַר אֵלָיו מִלְּאֲךָ יִקְנֹךָ עַל מַה הִכִּיתָ אֶת אֶתְנֶנְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רְגָלַי הִנֵּה אָנֹכִי יְצֵאתִי לְשָׁטוֹן כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי: (לג) וַתִּרְאֵהוּ אֱלֹהִים וַתִּטַּח לְפָנָיו זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלַי אוֹלֵי נְטָתָה מִפְּנֵי כִּי עָתֵהּ גַם אֶתְּכָה הֲרַגְתִּי וְאוֹתָהּ הֲחַיִּיתִי:

רש"י

(כ) **אם לקרא לך** - אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר, קום לך אתם: **ואך** - על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואעפ"כ וילך בלעם, אמר שמא אפתנו ויתרצה: (כא) **ויחבש את אתנו** - מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבשו את חמורו: **עם שרי מואב** - לבו כלבם שוה: (כב) **כי הולך הוא** - ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך: **לשטן לו** - מלאך של רחמים היה והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד: **ושני נערי עמו** - מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליד עמו שני אנשים לשמשו וחוזרים ומשמשים זה את זה: (כג) **ותרא האתון** - והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת תטורף דעתו כשיראה מזיקין: **וחרבו שלופה ביזו** - אמר רשע זה הניח כלי אומנותו, שכלי זיינן של אומות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אומנות שלהם, אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו. וכן היה סופו (במדבר לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב: (כד) **במשעול** - כתרגומו בשביל. וכן (מ"א כ, י) אם ישפוק עפר שומרון לשעלים. עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכו, וכן (ישעיה מ, יב) מי מדד בשעלו מים, ברגליו ובהלוכו: **גדר מזה וגדר מזה** - סתם גדר של אבנים הוא: (כה) **ותלחץ** - היא עצמה: **ותלחץ** - את אחרים את רגל בלעם: (כו) **ויוסף מלאך ה' עבדו** - לעבור עוד לפניו להלך להיות לפניו במקום אחר, כמו (בראשית לג, ג) והוא עבר לפניו. ומדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלשה מקומות, סימני אבות הראהו: (כז) **זה שלש רגלים** - רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה: (כט) **התעללת** - כתרגומו לשון גנאי ובזיון: **לו יש חרב בידי** - גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים, זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו, ולא אתו זה צריך לכלי זיינן: (ל) **ההסכן הסכנתי** - כתרגומו, וכן (איוב כב, ב) הלאל יסכן גבר. ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרו ליה, מאי טעמא לא רכבת אסוסיא. אמר להון ברטיבא שדאי ליה וכו', כדאיתא במסכת עבודה זרה (ד ב): (לב) **כי ירט הדרך לנגדי** - רבותינו חכמי המשנה דרשוהו (שבת קה א) נוטריקון יראה ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומיהר הדרך שהוא לכעסי ולהמראתי. ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יג, לט) ותכל דוד. לישנא אחרינא ירט לשון רצון, וכן (איוב טז, יא) ועל ידי רשעים ירטני, מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים: (לג) **אולי נטתה** - כמו לולא, פעמים שאולי משמש בלשון לולא: **גם אתכה הרגתי** - הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו גם הרגתי אותך, כלומר לא העכבה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה: **ואותה החייתי** - ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב (פסוק ל) ויאמר לא. על כן הרגתי, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחש המקום על כבוד הבריות, וכן (ויקרא כ, טו - טז) ואת הבהמה תהרוג, וכן (שם) והרגת את האשה ואת הבהמה:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

רש"י
(א) בשטים - כך שמה: **לזנות אל בנות מואב** - על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק:

במדבר פרק כה פסוק א
 וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב:

רש"י
(טז) בדבר בלעם - אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות [האומות] שבעולם אין אתם יכולים להם, שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור. בואו ואשיאכם עצה. אלהיהם של אלו שונא זמה הוא וכו', כדאיתא בחלק (סנהדרין קו א) ובספרי: **הן הנה** - מגיד שהיו מכירין אותו. זו היא שנכשל פלוני בה:

במדבר פרק לא פסוק טז
 הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל ביקנזק על דבר פעור ותהי הפגפה בעדת יקנזק:

Rembrandt, *Balaam's Ass* (1626)
 Musée Cognacq-Jay, Paris